

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРИНЦИПУ НЕДОТОРКАНОСТІ СУДДІВ

В статті звернено увагу на проблемні моменти реалізації принципу недоторканності суддів. Запропоновано шляхи вдосконалення законодавства України, що стосується недоторканності суддів.

Ключові слова: *Недоторканність, імунітет судді, затримання судді.*

В статье обращено внимание на проблемные моменты реализации принципа неприкосновенности судей. Предложены пути совершенствования законодательства Украины, которая касается неприкосновенности судей.

Ключевые слова: *Неприкосновенность, иммунитет судьи, задержания судьи.*

In the article paid attention to problem moments of realization of principle of inviolability of judges. The ways of perfection of legislation of Ukraine that touches inviolability of judges are offered.

Key words: *Inviolability, immunity of judge, detention of judge*

Постановка проблеми. Недоторканність суддів – один із важливих конституційних принципів. Вона не є особистим привілеєм, а має публічно-правове призначення – забезпечити здійснення правосуддя неупередженим, безстороннім і справедливим судом. Загалом недоторканність суддів є певним винятком з конституційного принципу рівності всіх перед законом та судом і за своїм змістом виходить за межі особистої недоторканності. Це обумовлено тим, що суспільство і держава висуваючи до суддів та їх професійної діяльності високі вимоги, зобов'язана забезпечити суддям додаткові гарантії належного здійснення його функціональної діяльності щодо відправлення правосуддя, тобто положення про недоторканність закріплює один з істотних елементів статусу суддів, яке спрямовано на забезпечення основ конституційного ладу, розподілу влади, самостійності і незалежності судової влади.

Стан дослідження. Певний внесок у розробку цієї проблеми зробили

такі вчені, як Е. Абросимова, С. Аскеров, М. Василевич, В. Гринюк, О. Жуковський, Р. Ігонін, С. Ківалов, В. Маляренко, І. Марочкін, Л. Москвич, І. Назаров, С. Нечипорук, В. Нор, С. Обрусна, І. Петрухін, С. Прилуцький, І. Факас, В. Чебан, Н. Юзікова та інші. Незважаючи на таку велику зацікавленість з боку науковців, принцип недоторканності продовжує залишатися одним з найдискусійніших принципів правосуддя.

Виклад основних положень. У ст.126 Конституції України зазначено, що недоторканність суддів гарантуються Конституцією та законами України

Законодавець передбачає, що суддя не може бути без згоди Верховної Ради України затриманий чи заарештований до винесення обвинувального вироку судом (ч. 3 ст. 126 Конституції України, ч.1 ст. 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»). Але кримінальна справа може закінчуватись не тільки обвинувальним вирок, а і постановою про застосування примусових заходів медичного характеру. Згідно з Конституцією України суддю, який у стані неосудності, що виникла внаслідок психічного захворювання, вчинив особливо небезпечно насильницьке діяння і продовжує становити для суспільства особливу небезпеку, не можна затримувати, а тим більше брати під варту і доставляти на судово-психіатричну експертизу доти, доки питання про це буде розглянуте Верховною Радою України. Звичайно, це абсурд, оскільки, як правило, для такого розгляду потрібен значний час, а ситуація нерідко не дає змоги чекати. Не завжди без проведення стаціонарної судово-психіатричної експертизи можна зробити висновок, що особа психічно хвора. Тому, слід погодитись з А. Маляренком на думку якого, має бути задіяний механізм надання невідкладної психіатричної допомоги, в тому числі, за потреби, і з помещенням до психіатричної клініки, яке не є ані затриманням, ані арештом. Але це повинно бути прописано в законі [1, с. 98].

На жаль, судді, незважаючи на присяги, заборони національні та міжнародні, час від часу здійснюють вчинки, які передбачені як Кримінальним кодексом України так і Кодексом України про адміністративні правопорушення, Правилами дорожнього руху та іншими нормативними актами. Так, сучасна практика свідчить про цинічне зловживання деякими суддями своїм «недоторканим» статусом. Так, 22.05.2008 після 22-ї год. голова Каховського міськрайонного суду, вживши алкогольні напої, під час з'ясування стосунків зі своїми родичами не знайшов іншого аргументу власної правоти, крім автомата Калашникова, вистріливши з нього 14 разів, заподіявши жінці та неповнолітній дитині тілесні ушкодження.

Якби винний, який вчинив замах на вбивство кількох осіб, був пересічним громадянином, його б того ж дня було арештовано. А так – статус судді стоїть на сторожі злочинних інтересів, дозволяючи ухилитися від затримання на місці скоєння злочину. Більше того, саме цей статус допоміг йому добитися в суді скасування

постанови про порушення щодо нього кримінальної справи. Незважаючи на наявність беззаперечних доказів скоєння головою суду особливо тяжкого злочину, інший суддя, котрий розглядав його скаргу, проявив корпоративну етику і скасував постанову про порушення кримінальної справи [2].

Деякі форми імунітету є обов'язковими, адже загроза несення відповідальності може вплинути на свободу судження. Однак поточні положення щодо суддівської недоторканності у Законі дуже поширені та вимагають перегляду. Згідно з ч. 1 ст. 48 суддя не може бути затриманий чи заарештований без згоди Верховної Ради, і лише Генеральний Прокурор або його заступник можуть розпочати кримінальну справу проти судді. Більше того, згідно зі ч.2 ст. 48, будь-який суддя, затриманий за підозрою у скоєнні кримінального злочину або адміністративного правопорушення, має бути звільнений негайно після встановлення особи. Суддя не може бути примусово приведений до відділення міліції чи будь-якої іншої установи, за виключенням суду. Це примушує верховенство права захищати суддю від кримінальної відповідальності за будь-які дії. Громадськість очікує, щоб з суддями поводитися, як зі звичайними громадянами. Поширення суддівської недоторканності таким чином, щоб захистити суддів від будь-яких кримінальних та інших дій, не пов'язаних із виконанням посадових обов'язків, та заборона міліції затримувати їх на законних підставах надає суддям незаслужену, невинуватну протекцію, що сприймається громадськістю як надання невинуватного привілейованого статусу.

На відміну від українських суддів у США судді захищені від відповідальності фактично за будь-які дії, вчинені у якості судді, однак, всі судді можуть переслідуватися за кримінальні чи інші незаконні діяння, не пов'язані з виконанням посадових обов'язків [3, с. 19].

Закон має бути переглянутий таким чином, щоб захистити суддів від судового переслідування за дії, вчинені відповідно до посадових обов'язків. Незалежність судді не буде обмежена, якщо він знатиме, що може переслідуватися законом за крадіжку в магазині або прийняття хабара. Ці типи переслідувань не стосуються суддівської незалежності, і захист судді від них жодним чином не забезпечить незалежність судової системи.

Консультативна рада європейських суддів у своєму Висновку № 3(2002) щодо принципів та правил, які регулюють професійну поведінку суддів, зокрема питання етики, несумісної поведінки та безсторонності вважає також, що судді повинні притягатися до кримінальної відповідальності в загальному порядку за злочини, вчинені поза межами виконання суддівських обов'язків, і не повинні нести таку відповідальність у разі ненавмисних правопорушень під час здійснення своїх функцій [4, с. 124].

Крім того, як свідчить практика питання про арешт судді не доцільно виносити на розгляд парламенту, так як оперативні слідчі дії треба проводити таємно, адже якщо українські судді, дізнавшись про розгляд справи відносно нього у парламенті, перешкоджають їхньому притягненню до юридичної відповідальності. Враховуючи це варто внести відповідні зміни до ч. 3 ст. 126 Конституції України та до інших нормативно-правових актів.

Висновок. Таким чином враховуючи вищезазначене, доцільно ч.3 ст. 126 Конституції України, ч. 1 ст. 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» викласти в такій редакції: «Суддя є недоторканим. Суддя не може бути без згоди Верховної Ради України затриманий чи заарештований до винесення обвинувального вироку судом або до винесення обвинувальної постанови у справі про адміністративне правопорушення, крім випадків затримання судді безпосередньо під час вчинення ним злочину. В разі затримання судді під час вчинення ним злочину негайно повідомляється орган, який призначив суддю на посаду».

Література:

1. Малярєнко А. Відповідальність суддів за вчинення адміністративних та кримінальних правопорушень // Вісник Національної академії прокуратури. – 2012. – №2. – С.95-100.
2. Кузьмін Суддівська недоторканність не привілей і повинна мати межі // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zib.com.ua/ua/3172-imunitet_ne_prioritet.html
3. Даффі В., Футей Б., Пеніс М.-Р. Оцінка Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Проект «Україна: Верховенство права». – К.: USAID, 2010. – 30 с.
4. Міжнародні стандарти у сфері судочинства. Проект USAID "Україна: верховенство права" – К.: Істина, 2010. – 488 с.